

УДК 378.018.8:81'373.45]:[378.017:001.891-047.22](045)
DOI: 10.31499/2307-4906.1.2026.355709

ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА ЯК СЕРЕДОВИЩЕ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Ірина Щербань, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0002-9918-7711

E-mail: shcherban.i.y@gmail.com

Наталія Гут, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0002-0170-8006

E-mail: n.gut@udpu.edu.ua

У статті обґрунтовано доцільність інтеграції дослідницької складової у зміст іноземної підготовки здобувачів вищої освіти. Дослідницьку компетентність розглянуто як інтегральну характеристику, що поєднує аналітичні вміння, роботу з автентичними джерелами та створення власних текстів. Показано можливості її формування під час вивчення тем ділової комунікації через мікродослідження, контент-аналіз і моделювання професійних ситуацій. Доведено, що такий підхід сприяє розвитку критичного мислення, інформаційної культури та академічної доброчесності.

Ключові слова: дослідницька компетентність; іноземна підготовка; інтеграція дослідницької складової; професійна підготовка майбутніх фахівців; формування дослідницьких умінь; дослідницький компонент; моделювання професійних ситуацій; ділове листування.

FOREIGN LANGUAGE TRAINING AS AN ENVIRONMENT FOR DEVELOPING RESEARCH COMPETENCE AMONG HIGHER EDUCATION STUDENTS

Iryna Shcherban, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of Foreign Languages Department, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0002-9918-7711

E-mail: shcherban.i.y@gmail.com

Natalia Gut, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor of Foreign Languages Department, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0002-0170-8006

E-mail: n.gut@udpu.edu.ua

The article theoretically substantiates the expediency and pedagogical necessity of integrating the research component into the content of foreign language training for higher education students as an important factor in the formation of their professional and academic abilities. The relevance of the problem is determined by the transformation of modern higher education in the context of the competence paradigm, which involves the development of the ability to independently acquire

knowledge, critically analyse information, express a reasoned position and carry out elements of scientific research in the professional sphere. Within the framework of teaching the discipline "Business Foreign Language" research competence is considered as an integral characteristic of a personality that combines methodological knowledge, analytical skills, skills in working with authentic sources, the ability to interpret foreign-language texts and create own communicative products after processing the information. Based on the analysis of domestic and foreign scientific works, the essence of the concept "research competence" has been clarified and its place in the structure of future specialists' professional training has been determined. It has been proven that the integration of the research component should be carried out systematically through the problematisation of educational material, the use of authentic sources, and the involvement of students in analytical, comparative, reflective, and project tasks. The possibilities for developing research skills while studying the topics "Business Letter", "CV", "Summary", and "E-mails" are revealed through the organisation of micro-research, content analysis of business correspondence samples, professional situations modelling, and creation of students' own texts, taking into account the communicative purpose and target audience. It is substantiated that the proposed approach contributes to the development of analytical thinking, information culture, academic integrity, and readiness for international professional interaction. The integration of the research component is considered a strategically important direction for updating the content of foreign language training in higher education institutions. Prospects for further scientific research are associated with the development of valid diagnostic tools to determine students' level of research competence, as well as with the experimental testing and evaluation of the effectiveness of the proposed methodological solutions.

Keywords: *research competence; foreign language training; integration of research component; professional training of future specialists; development of research skills; research component; simulation of professional situations; business correspondence.*

У сучасному закладі вищої освіти професійна підготовка здобувачів освіти передбачає не лише оволодіння предметними знаннями та практичними навичками, а й формування здатності до самостійного пізнання, критичного мислення та аналізу інформації. Дослідницькі уміння є одним із ключових компонентів компетентнісного підходу в освіті, оскільки вони забезпечують здатність здійснювати цілеспрямований пошук, відбір, інтерпретацію та узагальнення інформації в професійній сфері. У контексті підготовки майбутніх фахівців з іноземної мови ці уміння стають особливо важливими, оскільки дозволяють ефективно працювати з автентичними джерелами, аналізувати професійні тексти, створювати структуровані документи та аргументовано представляти результати досліджень мовою оригіналу.

Аналіз сучасних досліджень дозволив з'ясувати, що дослідницька компетентність в різних аспектах розглядалась у працях А. Альбрехт, К. Баханова, С. Васильєвої, В. Гнедашева, В. Голобородька, Л. Задорожної, Н. Любчак, О. Матюшкіна, М. Махмутова, В. Паламарчук, О. Пометун, А. Сиротенко, Г. Фреймана та ін. У науковій літературі дослідницьку компетентність педагога розуміють як характеристику фахівця, яка визначає володіння ним уміннями та способами науково-дослідної діяльності на рівні технології з метою пошуку знань для виконання освітніх завдань, побудови освітнього процесу відповідно до цілей сучасної освіти, місії освітнього закладу, бажаного освітнього результату. Це комплекс якостей, необхідних для виконання науково-дослідної діяльності чи здатність здійснювати цілеспрямовану дослідницьку діяльність [2; 3].

Дослідницька компетентність як одна з головних структурних елементів професійної компетентності майбутнього вчителя розширює його функції, роль і місце в системі освіти, сприяє формуванню інноваційного стилю професійної діяльності [1;

б]. Дослідницьку компетентність розглядають як органічну складову професійної компетентності вчителя, який має володіти основами методології наукового пізнання, бути залученим до інноваційної діяльності, відкритим до сприйняття та продукування нових ідей, уміти здійснювати їх наукове обґрунтування, а також організовувати й супроводжувати дослідницьку діяльність здобувачів освіти.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та визначення шляхів інтеграції дослідницької складової у зміст іншомовної підготовки з метою формування дослідницької компетентності здобувачів освіти. На основі систематизації зарубіжного та вітчизняного досвіду пропонується комплекс підходів, що дозволяє поєднати розвиток мовної компетентності з базовими дослідницькими вміннями, необхідними для подальшого професійного і академічного зростання.

У межах нашого дослідження дослідницьку компетентність розглядаємо як інтегральну характеристику, що відображає високий рівень сформованості комплексу дослідницьких компетенцій та готовність ефективно реалізовувати їх у професійно-педагогічній діяльності. Актуальність інтеграції дослідницької діяльності в процес вивчення іноземної мови, зокрема Ділової іноземної мови, обґрунтована сучасними вимогами до підготовки фахівців, здатних не лише ефективно спілкуватися іноземною мовою, а й діяти в умовах глобалізованого інформаційного простору, здійснювати професійну комунікацію, аналізувати джерела, формулювати й аргументувати висновки. Дослідницька компетентність у цьому контексті розглядається як інтегрований комплекс знань, умінь і навичок, що забезпечують здатність індивіда до самостійної науково-пошукової діяльності мовою оригіналу, включно з професійними сегментами [4; 5].

У галузі іншомовної освіти поняття інтеграції дослідницької діяльності означає не лише впровадження окремих науково-орієнтованих завдань, а системний підхід до формування дослідницьких навичок у процесі здобуття мовної компетентності. У контексті Ділової іноземної мови це включає практики аналізу текстів, дослідження професійної лексики та комунікативних стратегій, а також моделювання міжнародних бізнес-ситуацій. Такий підхід корелює із моделями професійної підготовки, де мовна компетентність виступає інструментом доступу до знань у професійній сфері, а дослідницька компетентність – засобом його генерації та застосування. Це забезпечує не лише розвиток професійної мовної компетентності, а й формує здатність до самостійного наукового пізнання, що є суттєвим у підготовці конкурентоспроможного фахівця сучасного університету.

Інтеграція дослідницької складової у зміст навчання Ділової іноземної мови має здійснюватися з урахуванням мовних можливостей студентів, поступовості формування аналітичних умінь та специфіки професійно орієнтованої комунікації. Курс дисципліни не передбачає повноцінне наукове дослідження в академічному розумінні, натомість закладає базові дослідницькі вміння: вміння ставити запитання, здійснювати пошук інформації іншомовними джерелами, відбирати релевантні дані, узагальнювати їх і презентувати результати в доступній мовній формі. Сучасні методичні підходи до навчання Ділової іноземної мови передбачають впровадження дослідницького компонента через проблематизацію змісту навчання. Це означає, що тематичні модулі мають містити не лише лексико-граматичний матеріал, а й проблемні завдання, які потребують пошуку інформації та її інтерпретації. Інтеграція

дослідницької складової у зміст дисципліни «Ділова іноземна мова» передбачає переосмислення традиційних мовних тем як інструментів формування елементів дослідницької компетентності. Навіть прикладні, на перший погляд, теми можуть стати підґрунтям для розвитку аналітичного мислення, умінь працювати з джерелами, структурувати інформацію та здійснювати аргументований відбір мовних засобів.

Зупинемось на питанні формування дослідницької компетентності під час вивчення тем «Business Letter», «CV», «Summary» та «E-mails». Вивчення теми ділового листування традиційно зосереджуємо на засвоєнні структури, кліше та норм діловодства, водночас дослідницький компонент реалізуємо через аналітичну роботу з автентичними зразками. Студентам пропонується кілька типів листів (запит, скарга, відповідь на пропозицію) та ставиться завдання здійснити їх порівняльний аналіз. Здобувачі освіти визначають комунікативну мету, структуру тексту, мовні маркери ввічливості, аргументаційні стратегії. У процесі такої діяльності формується здатність виділяти суттєві ознаки, узагальнювати закономірності, робити висновки щодо ефективності комунікації. Наступним кроком є мікродослідження, спрямоване на виявлення міжкультурних особливостей ділового листування. Студентам пропонується проаналізувати зразки листів, створені в різних культурних контекстах (наприклад, британському, американському, європейському), та визначити відмінності у рівні формальності, способах звертання, використанні пом'якшувальних конструкцій, структурі аргументації. У результаті узагальнення спостережень формулюються висновки щодо впливу культурних чинників на стиль професійної комунікації.

Практика показує, що ефективним для формування дослідницької компетентності є мікродослідження структурних моделей ділового листа. Студенти зіставляють декілька автентичних прикладів і визначають обов'язкові та варіативні елементи композиції (opening, body, closing), аналізують логіку подання інформації, способи переходу між абзацами. Узагальнюючи результати, вони формулюють власну модель «ефективного листа», що спирається не лише на теоретичні правила, а й на емпірично встановлені закономірності.

Ще одним варіантом є мікродослідження ефективності комунікації. Студентам пропонується відредагувати «проблемний» лист із порушенням норм структури чи стилю, після чого обґрунтувати внесені зміни. Порівняння початкової та відредагованої версій дозволяє зробити висновки щодо впливу мовних засобів на результативність професійного спілкування. Усі зазначені види роботи спрямовані на розвиток умінь аналізу, порівняння, узагальнення та аргументованого висновку, а тема ділового листування перестає бути суто тренуванням шаблонних структур і перетворюється на середовище формування базових дослідницьких умінь у межах професійно орієнтованої іншомовної підготовки.

У межах теми «CV» формування дослідницької компетентності здійснюємо через аналіз вимог сучасного ринку праці. Студентам пропонується дослідити кілька вакансій міжнародних компаній (на рівні адаптованих текстів), визначити найбільш уживані компетентності, мовні формули самопрезентації, вимоги до структури резюме. Дослідницький характер завдання полягає у відборі інформації, її систематизації та формулюванні узагальнень (наприклад, «Most employers require...», «The majority of job ads emphasize...»). Після аналітичного етапу студенти створюють власне CV, обґрунтовуючи вибір формулювань і структури. Такий підхід сприяє розвитку умінь

інтерпретувати професійні вимоги, адаптувати інформацію відповідно до комунікативної мети та критично оцінювати власний досвід. Додатковим елементом може бути взаємооцінювання резюме за визначеними критеріями, що розвиває рефлексивний компонент дослідницької компетентності.

Дослідницький аспект у вивченні теми «Summary» реалізується через систематичну роботу з інформаційними джерелами: студентам пропонується коротка аналітична стаття з їхньої спеціалізації, після чого вони визначають її основну проблему, аргументи та висновки автора. У процесі обговорення важливо акцентувати увагу на логіці відбору інформації: чому певні факти є ключовими, а інші – другорядними. Студенти навчаються скорочувати текст, зберігаючи змістову цілісність, що є важливою складовою дослідницької діяльності. Варіантом поглиблення дослідницького компоненту є порівняння двох анотацій одного й того самого тексту, написаних різними студентами, з подальшим аналізом відмінностей у структурі та акцентах. Така діяльність розвиває здатність до критичного оцінювання й усвідомлення принципів об'єктивності у викладі інформації.

Електронна ділова комунікація є динамічним сегментом професійного спілкування, що дозволяє інтегрувати елементи дослідження комунікативних стратегій. Формування дослідницької компетентності під час вивчення теми «E-mails» передбачає організацію навчальної діяльності студентів як послідовного аналітико-практичного процесу, що поєднує спостереження, інтерпретацію, узагальнення та створення власного продукту на основі виявлених закономірностей. На першому етапі роботу організовуємо з автентичними зразками електронних листів різного функціонального призначення (запит інформації, відповідь на запит, підтвердження домовленостей, нагадування, відмова). Студенти здійснюють контент-аналіз текстів, визначаючи їх комунікативну мету, структурні компоненти (subject line, greeting, opening, body, closing, signature), мовні маркери формальності, засоби логічної організації повідомлення.

Подальшим кроком є мікродослідження, спрямоване на виявлення специфіки електронної ділової комунікації порівняно з традиційним листуванням. Студенти аналізують частотність використання скорочень, модальних дієслів, структурних елементів у листах різного типу. Результатом стає узагальнення типових моделей та формулювання рекомендацій щодо ефективної електронної комунікації. Ефективною формою реалізації дослідницького підходу є завдання з редагування проблемних зразків. Студентам пропонується електронний лист із порушеннями логіки викладу, норм ввічливості або структури. Вони мають визначити проблемні зони, обґрунтувати власні зауваження та запропонувати вдосконалений варіант, спираючись на результати попереднього аналізу.

На завершальному етапі студенти створюють власні електронні листи на основі змодельованої професійної ситуації (наприклад, запрошення до участі у конференції, організація онлайн-зустрічі з міжнародними партнерами): визначають мету повідомлення, прогнозують можливу реакцію адресата, добирають аргументаційні та мовні засоби відповідно до комунікативної стратегії. Після написання електронних листів здійснюють самоаналіз та взаємооцінювання за визначеними критеріями (чіткість теми, логічність структури, адекватність тональності, мовна коректність). Вивчення теми «E-mails» трансформуємо з репродуктивного засвоєння шаблонів у

дослідницько орієнтований процес, у межах якого студенти оволодівають уміннями аналізувати комунікативні явища, формулювати узагальнення, критично оцінювати мовні засоби та самостійно конструювати ефективні моделі професійної взаємодії.

Таким чином, формування дослідницької компетентності під час вивчення тем «Business Letter», «CV», «Summary», «E-mails» здійснюється через аналітичну роботу з автентичними матеріалами, порівняльний аналіз, узагальнення закономірностей, рефлексивне оцінювання та аргументоване створення власних текстів. Усі зазначені типи завдань трансформують традиційні вправи з відтворення мовних зразків у діяльність, що передбачає пошук, відбір, інтерпретацію та презентацію інформації. За такого підходу дисципліна «Ділова іноземна мова» стає не лише засобом формування професійної комунікативної компетентності, а й ефективним середовищем розвитку базових дослідницьких умінь, що становлять основу академічної та професійної мобільності майбутніх фахівців.

Інтеграція дослідницької складової в іншомовну підготовку здобувачів вищої освіти повинна розглядатися як системний і цілеспрямований процес оновлення змісту іншомовної професійної підготовки, спрямований на поєднання мовленнєвої практики з аналітичною та пошуковою діяльністю студентів. Її реалізація передбачає перехід від репродуктивного засвоєння мовних зразків до організації навчання як простору дослідження, у межах якого студенти аналізують автентичні тексти, зіставляють комунікативні моделі, формулюють узагальнення та обґрунтовують власні висновки.

У ході дослідження встановлено, що формування дослідницької компетентності на заняттях з Ділової іноземної мови є ефективним за умови використання аналітичних, порівняльних, проблемно-пошукових і рефлексивних завдань, які орієнтовані на реальні професійні ситуації. Робота з такими темами як ділові листи, резюме, анотації та електронні повідомлення, створює природні можливості для розвитку вмінь спостерігати мовні явища, виявляти закономірності, класифікувати мовні засоби, оцінювати їх доцільність і самостійно конструювати ефективні тексти. Інтеграція дослідницького компоненту цілісність професійної підготовки, оскільки поєднує мовну компетентність із базовими дослідницькими вміннями – аналізом, синтезом, інтерпретацією та аргументацією. Впровадження дослідницько орієнтованого підходу у зміст навчання Ділової іноземної мови є перспективним напрямом модернізації іншомовної освіти, перспективи подальших досліджень убагажуються в розробленні діагностичного інструментарію оцінювання рівня сформованості дослідницької компетентності студентів та експериментальній перевірці ефективності запропонованих методичних рішень.

Конфлікт інтересів. Автори повідомляють про відсутність конфлікту інтересів.

Фінансування дослідження. Дослідження виконано без залучення зовнішнього фінансування.

Доступність даних. Дослідження не передбачало використання окремих наборів даних.

Використання інструментів штучного інтелекту. Використані стандартні інструменти перевірки орфографії та граматики.

Авторський внесок. Усі автори брали участь у розробленні концепції дослідження, аналізі наукових джерел, написанні та редагуванні тексту статті. Внесок авторів є рівнозначним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Василенко К. Дослідницька компетентність майбутнього вчителя початкових класів: структурні компоненти. *Scientific journals of Precarpathian National University*. 2019. DOI: <https://doi.org/10.15330/esu.16.56-62> (дата звернення: 02.02.2026).
2. Карпова Л. Дослідницька компетентність вчителя Нової української школи. *Молодь і ринок*. 2019. № 1 (168). С. 85–89. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2019.158531>.
3. Норкіна О. Розвиток дослідницької компетентності вчителів математики засобами інформаційно-комунікативних технологій : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.04. Умань, 2017. 23 с.
4. Щербань І., Савченко В. Сутність поняття «дослідницька компетентність» у вітчизняній та зарубіжній літературі. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2022. № 2(6). Р. 240–247. DOI: [https://doi.org/10.31499/2706-6258.2\(6\).2021.250436](https://doi.org/10.31499/2706-6258.2(6).2021.250436).
5. Shcherban I. Development of students' research competence during Business foreign language (English) course. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. 2023. № 2(28). Р. 99–105. DOI: [https://doi.org/10.31499/2307-4914.2\(28\).2023.293494](https://doi.org/10.31499/2307-4914.2(28).2023.293494).
6. Shcherban I., Gut N. Research competence as the basis of students' professional competence formation. *Scientific Collection «InterConf+»* (Brighton, United Kingdom). 2023. №38(175). Р. 88–95. DOI: <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.10.2023.006>.

REFERENCES

1. Vasylenko, K. (2019). Doslidnyts'ka kompetentnist' maybutn'oho vchytelya pochatkovykh klasiv: strukturni komponenty [Research competence of future primary school teachers: structural components]. *Scientific journals of Precarpathian National University*. DOI: <https://doi.org/10.15330/esu.16.56-62> [in Ukrainian].
2. Karpova, L. (2019). Doslidnyts'ka kompetentnist' vchytelya Novoyi ukrayins'koyi shkoly [Research competence of a teacher of the New Ukrainian School]. *Molod' i rynek*, 1 (168), 85–89. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2019.158531> [in Ukrainian].
3. Norkina, O. (2017). Rozvytok doslidnyts'koyi kompetentnosti vchyteliv matematyky zasobamy informatsiyno-komunikatyvnykh tekhnolohiy [Development of research competence of mathematics teachers by means of information and communication technologies] (Extended abstract of Candidate's thesis). Uman [in Ukrainian].
4. Shcherban, I., & Savchenko, V. (2022). Sutnist' ponyattya “doslidnyts'ka kompetentnist” u vitchyznyaniy ta zarubizhnyy literaturi [The essence of the concept “research competence” in domestic and foreign literature]. *Psykhologo-pedahohichni problemy suchasnoyi shkoly*, 2(6), 240–247. DOI: [https://doi.org/10.31499/2706-6258.2\(6\).2021.250436](https://doi.org/10.31499/2706-6258.2(6).2021.250436) [in Ukrainian].
5. Shcherban, I. (2023). Development of students' research competence during Business foreign language (English) course. *Zbirnyk naukovykh prats' Umans'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Pavla Tychny [Collection of Scientific Papers of Pavlo Tychnyna Uman State Pedagogical University]*, (2(28)), 99–105. DOI: [https://doi.org/10.31499/2307-4914.2\(28\).2023.293494](https://doi.org/10.31499/2307-4914.2(28).2023.293494).
6. Shcherban, I., & Gut, N. (2023). Research competence as the basis of students' professional competence formation. *Scientific Collection “InterConf+”*, (38(175)), 88–95. DOI: <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.10.2023.006>

Стаття надійшла до редакції 02.03.2026 р.
Прийнята до друку 16.03.2026 р.
Опубліковано 27.03.2026 р.